

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ “ΒΕΛΤΙΣΤΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ” (2019)

Σχέδιο μεσοβραχυπρόθεσμων δράσεων ανάκαμψης στον Δήμο Μαραθώνα¹

Μια ad hoc μεθοδολογία για την ταχεία εκπόνηση ενός ειδικού σχεδίου ανάκαμψης

Άννα Κανακάκη,

Συντονίστρια Ομάδας Υποστήριξης Διαδικασιών Αναπτυξιακών Νόμων, Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ Α.Ε.)

Περίληψη

Η μελέτη για την ανάκαμψη του Δήμου Μαραθώνα μετά την πυρκαγιά της 23ης Ιουλίου 2018 εκπονήθηκε από την Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ Α.Ε.) με ερευνητική μεθοδολογία, που σχεδιάστηκε ειδικά ad hoc και περιλάμβανε μια ταχεία διαδικασία συγκέντρωσης ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων με την συμμετοχή τοπικών φορέων. Η ανάλυση των δεδομένων οδήγησε στην εκπόνηση ολιστικού σχεδίου 38 δράσεων μεσοβραχυπρόθεσμου ορίζοντα για την ανακοπή της από-ανάπτυξης και την αναστροφή σε θετική πορεία. Χάρη στον τρόπο εκπόνησης και την συνεργατική διακυβέρνηση του έργου, το σχέδιο και αρκετές από τις δράσεις υιοθετήθηκαν αμέσως από τους αρμόδιους φορείς και υλοποιήθηκαν στο αμέσως επόμενο διάστημα. Επιπλέον, η μελέτη διαπιστώνει ότι, αν και είναι πλέον συχνά τα φαινόμενα μακροχρόνιας υποβάθμισης σε περιοχές, που επλήγησαν από φυσική καταστροφή, η ελληνική πολιτεία δεν διαθέτει ενιαίο και λειτουργικό μηχανισμό οικονομικής και κοινωνικής ανάκαμψης των πληγείσων περιοχών και γι’ αυτό προτείνει 2 σενάρια οργανωτικών σχημάτων αντιμετώπισης του κενού αυτού.

¹ Το Σχέδιο Δράσης εκπονήθηκε στο πλαίσιο της υποστήριξης που προσφέρει η ΜΟΔ σε δήμους για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους (ΕΣΠΑ, Φιλόδημος, ΠΔΕ κ.ά.) Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες της ΜΟΔ παρέχονται χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τους δήμους.

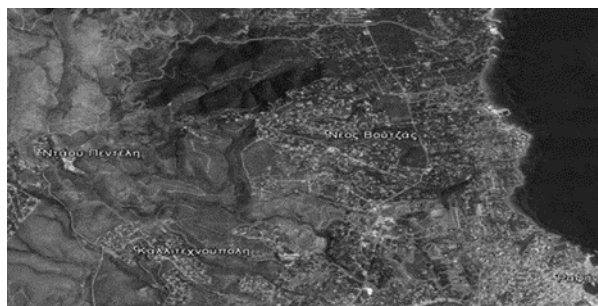
Συντονισμός: Άννα Κανακάκη, Συντονίστρια Ομάδας Υποστήριξης Διαδικασιών Αναπτυξιακών Νόμων

Μέλη: Κώστας Αρβανίτης, Συντονιστής Ομάδας Υποστήριξης Δικαιούχων ΕΣΠΑ, Σύλβια Βεϊνόγλου, Στέλεχος Τομέα Διοικητικών & Υποστηρικτικών Υπηρεσιών, Αγγέλικα Ιωαννίδου, Προϊσταμένη Τμήματος Υποστήριξης Προγραμματισμού & Επικοινωνίας, Ελένη Κατσουλιέρη, Στέλεχος Ομάδας Υποστήριξης Δικαιούχων ΕΣΠΑ, Κωνσταντίνα Κυριάζογλου, Στέλεχος Μονάδας Τεχνικής Υποστήριξης Περιβάλλοντος, Ειρήνη Μπασκούτα, Στέλεχος Τομέα Υπηρεσιών Σχεδιασμού και Οργάνωσης, Κωνσταντίνα Χαδιό, Στέλεχος Ομάδας Υποστήριξης Τελικών Δικαιούχων σε Νησιωτικές & Απομακρυσμένες Περιοχές

Συμβάλλοντες: Πέτρος Ρυλμόν - Λινάρδος, οικονομολόγος, Μέλος ΔΣ ΜΟΔ Α.Ε.

Εισαγωγή

Η Μελέτη « Σχέδιο Δράσης Μεσοβραχυπρόθεσμων δράσεων για την ανάκαμψη του Δήμου Μαραθώνα» εκπονήθηκε in house από διατομεακή Ομάδα της ΜΟΔ Α.Ε. με Συντονίστρια την Άννα Κανακάκη στο διάστημα Οκτώβρης 2018-Μάης 2019, μετά από αίτημα, που υπέβαλε ο Δήμος Μαραθώνα τρεις μήνες μετά τις φονικές πυρκαγιές του Ιούλη 2018. Μετά από εκατοντάδες νεκρούς και τραυματίες και εκτεταμένες καταστροφές σε οικίες, δημόσιες υποδομές και φυσικό περιβάλλον, σε έκταση που ανέρχεται σε 14.313 στρέμματα οι προβλέψεις των οικονομικών και κοινωνικών φορέων για την οικονομία, την ποιότητα ζωής και την απασχόληση διατυπώνονταν εξαιρετικά δυσμενείς.

ΕΙΚΟΝΑ : Πληγείσα Περιοχή της πυρκαγιάς 23-Ιουλίου-2018
ΠΗΓΗ: Στοιχεία Δ/σης Αναδάσωσης Αττικής, Νοε 2018

Ο σκοπός της Μελέτης ήταν να καταγραφούν οι έμμεσες συνέπειες της πυρκαγιάς μέσω της συγκέντρωση κατά το δυνατόν πληρέστερα των διαθέσιμων στοιχείων, να προταθούν δράσεις άμεσης υλοποίησης και γρήγορων αποτελεσμάτων, ώστε να υπάρξει ανάσχεση των ζημιών και σταδιακή ανάκαμψη με θετικές συνθήκες για την τοπική οικονομία, τις θέσεις εργασίας, το φυσικό περιβάλλον και τον κοινωνικό ιστό.

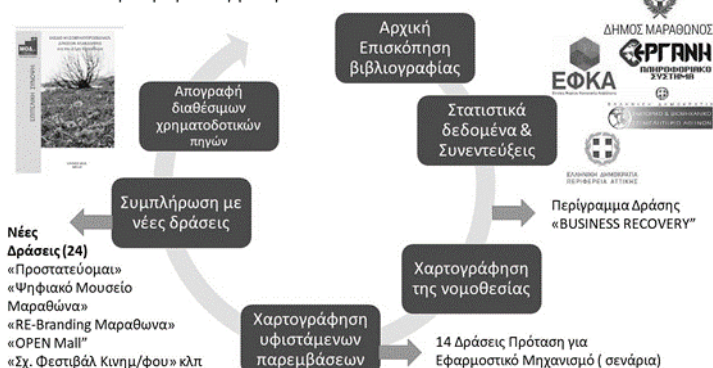
Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατύπωσε η ομάδα ήταν:

Ποιες είναι οι προϋπάρχουσες της φυσικής καταστροφής ενδογενείς και εξωγενείς αδυναμίες/πίεσεις που αντιμετώπιζε η περιοχή; Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και κοινωνία και πώς γίνονται αισθητές ποιοτικά και ποσοτικά; Ποιους τομείς οικονομίας και ποιες δημογραφικές ομάδες αφορούν;

Ποια είναι τα διδάγματα που καταγράφονται στη βιβλιογραφία σε σχέση με πληγείσες από φυσικές καταστροφές περιοχές με αντίστοιχα χαρακτηριστικά;

Τι πρωτοβουλίες έχουν ήδη αναληφθεί για την ανάσχεση των αρνητικών συνεπειών και ποιες συμπληρωματικές βραχυ-μεσοπρόθεσμες δράσεις θα μπορούσαν να δημιουργήσουν θετικές δυναμικές σταθεροποίησης και ανασυγκρότησης; Ποιοι φορείς έχουν την αρμοδιότητα αλλά και την επιχειρησιακή δυνατότητα να αναλάβουν την υλοποίηση δράσεων και πως μπορεί να διασφαλιστεί ο συντονισμός τους;

Μεθοδολογική προσέγγιση

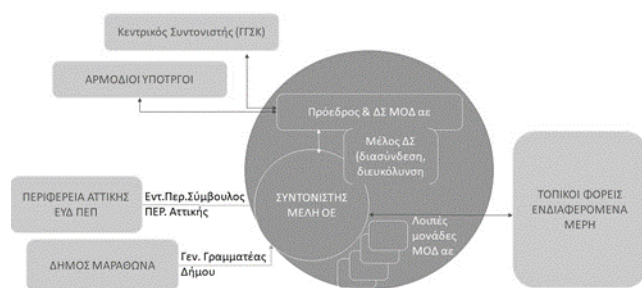

Λόγω της ιδιαιτερότητας της μελέτης επελέγη να εφαρμοστεί ειδική μεθοδολογία που αναπτύχθηκε ad hoc και περιλάμβανε την καταγραφή και ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών-φορέων της περιοχής (χάρτης), οδηγός ημι-δομημένης συνέντευξης που εφαρμόστηκε σε δείγμα εκπροσώπων των φορέων, που διαμορφώθηκε με Snowball Sampling, με φίλτρο επιλογής συμμετεχόντων ως «ειδικών» το

ερώτημα: « Σε τι βαθμό ο φορέας σας και εσείς εμπλέκεστε στην τοπική οικονομία/κοινωνικές δράσεις». Στο διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου 2018 και Μαρτίου 2019 διεξήχθησαν σε δυο φάσεις συνολικά 28 συνεντεύξεις, από τις οποίες προέκυψε Πίνακας Ευρημάτων. Με θεματική ανάλυση εντοπίστηκαν επαναλαμβανόμενα μοτίβα και αιτιολογικές σχέσεις, αλλά και κοινά & διαφορές στις απόψεις των φορέων. Τα ευρήματα συνδυάστηκαν με στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση και την κατάσταση των επιχειρήσεων, Τα στοιχεία έδειχναν μέση απώλεια κύκλου εργασιών (μείωση στα έσοδα πωλήσεων και στα έσοδα από παροχή υπηρεσιών) κυμάνθηκαν μεταξύ 30% και 40% , ενώ η βραχυπρόθεσμη απώλεια εσόδων των επιχειρήσεων στον Δήμο Μαραθώνα για το εξάμηνο μετά την πυρκαγιά ανήλθε στα 2,5 εκατ. ευρώ. Ταυτόχρονα, μόνο στο δεύτερο εξάμηνο του 2018 στις επιχειρήσεις του δήμου χάθηκαν συνολικά 780 θέσεις εργασίας και υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις για περεταίρω απώλειες. Συγκεντρώθηκαν αναφορές για τα υλοποιούμενα έργα και παρεμβάσεις, καθώς και διδάγματα από τη μελέτη περιπτώσεων ανάκαμψης περιοχών μετά από καταστροφή (Ινδονησία 2004, Βικτώρια Αυστραλίας 2009, Αλμπέρτα Καναδά 2011, πυρκαγιά Ηλείας 2007).

Διοίκηση του έργου

Σχήμα Διακυβέρνησης (συνεργατικό μοντέλο)

Για την διοίκηση του έργου επελέγη ένα συνεργατικό μοντέλο, που όχι μόνο διασφάλιζε μια αποτελεσματική ισορροπία ανάμεσα στην ενεργό ανάμιξη των κρίσιμων για την αξιοποίηση του Σχεδίου φορέων (Περ. Αττικής, Αρμόδια Υπουργεία, τοπικοί φορείς, κλπ.) αλλά και συνεκτικότητα και γρήγορη ροή πληροφοριών και λήψη αποφάσεων. Η ομάδα του έργου λειτούργησε με ευέλικτη δομή με την προσθήκη και αποδέσμευση μελών ανάλογα με

τις απαιτούμενες δεξιότητες σε κάθε επιμέρους φάση του έργου.

Συναντίληψη για τις αιτίες της υποβάθμισης

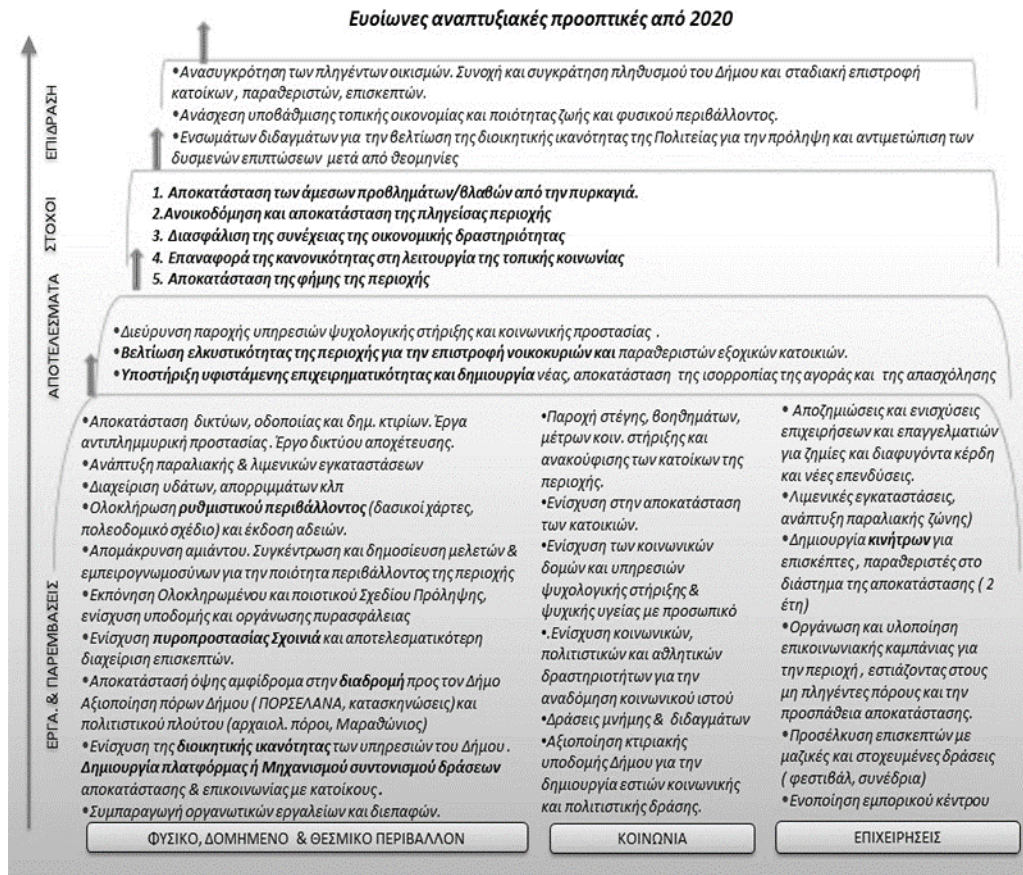
Σημαντικό ορόσημο της μελέτης ήταν η επίτευξη συναντίληψης για τις αιτίες και τις αιτιολογικές σχέσεις που συνέτειναν στην συνεχιζόμενη υποβάθμιση μετά την καταστροφή, που διευρυνόταν πέρα της άμεσα πληγείσας περιοχής. Αναδείχθηκαν κρίσιμοι για την ανθεκτικότητα της περιοχής παράγοντες, που ομαδοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες (οικονομικοί, κοινωνικοί και φυσικοί/περιβαλλοντικοί). Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης, εκτός από τις προκληθείσες αρνητικές συνέπειες, κατέδειξαν αρκετές προϋπάρχουσες δομικές ή ενδογενείς αδυναμίες, τόσο στη διάρθρωση του τουριστικού προϊόντος και του εμπορίου όσο και στον διοικητικό μηχανισμό, στις δημόσιες υποδομές και στο ρυθμιστικό περιβάλλον. Την ίδια ώρα, η οικονομική κρίση και οι συνακόλουθες επιπτώσεις της αποτέλεσαν εξωγενείς πιέσεις. Τα χρόνια προβλήματα αυτά διογκώθηκαν και μεγεθύνθηκαν υπέρμετρα από τις συνέπειες της πυρκαγιάς, δυσχεραίνοντας την παραμονή των άμεσα πληγέντων στην περιοχή αλλά και τη συγκράτηση του πληθυσμού και των επιχειρήσεων στο δήμο, επιταχύνοντας την από- ανάπτυξη.

Παρέμβαση με ολιστική θεώρηση

Η λογική της αναγκαίας παρέμβασης για την αναστροφή του φαινομένου εδραιώθηκε στην θεώρηση ότι οικονομία, κοινωνία και φυσικό περιβάλλον αποτελούν αναπόσπαστα μέρη ενός ενιαίου συνόλου, στο οποίο είτε αλληλοσυμπληρώνονται και διαλειτουργούν αλληλοενισχυόμενα, είτε ανταγωνίζονται και φθίνουν. Επιπλέον, οι επιμέρους οικισμοί, προκειμένου να ευημερήσουν, δεν αρκεί να λειτουργήσουν ως αυτόνομες μονάδες, αλλά ως αλληλοσυμπληρούμενοι θύλακες ανάπτυξης, ενταγμένοι σε ένα ευρύτερο αναπτυξιακό σχέδιο. Έτσι, απαιτούνται δράσεις σε όλες τις διαστάσεις του «οικοσυστήματος», ένα πλέγμα παρεμβάσεων, αλληλοσυμπληρούμενων και αλληλοενισχυόμενων μεταξύ τους, με στόχο τη διατήρηση της λειτουργίας του οικονομικού, κοινωνικού και οικιστικού ιστού.

Το Σχέδιο Δράσης, που εκπονήθηκε περιελάμβανε συνολικά 38 δράσεις/έργα, εκ των οποίων 14 είχαν ήδη δρομολογηθεί μεμονωμένα και 24 νέες, που προτάθηκαν για την συμπλήρωση και εδραίωση του αναπτυξιακού αποτελέσματος. Κάποιες από αυτές όπως το «Προστατεύομαι», «Ψηφιακό Μουσείο Μαραθώνα», «RE-Branding Μαραθώνα», «OPEN Mall for Marathon», Σχολικό Φεστιβάλ Κινηματογράφου «Ζω με την Φύση», «Η πόλη που μαθαίνει», « Μαραθώνας -Ανοιχτά Σχολεία στην Κοινωνία», «ConnectingYourCity - ΕΑΡΙΝΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΝΕΩΝ», «ΕΠΑΝ-ΕΚΚΙΝΗΣΗ – Ενίσχυση πολιτιστικών & αθλητικών σωματείων για την υλοποίηση δράσεων υπέρ πληγεισών κοινοτήτων κλπ. προσάρμοσαν δοκιμασμένες πρακτικές ή σχεδιάστηκαν εξολοκλήρου σύμφωνα με τις αναδυόμενες ανάγκες της περιοχής.

Ιδιαίτερο στοιχείο της μελέτης της ΜΟΔ Α.Ε. είναι όχι μόνο η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε, αλλά και ο ισχυρός προσανατολισμός της Ομάδας από την αρχή μέχρι το τέλος στην ενεργοποίηση και ευθυγράμμιση όλων των εμπλεκόμενων φορέων και την επίτευξη μέγιστης χρηστικότητας της μελέτης και των προτάσεων της. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην δράση ανάσχεσης της απώλειας εισοδήματος με αποζημίωση των επιχειρήσεων για διαφυγόντα κέρδη, που σχεδιάστηκε από την Ομάδα και προτάθηκε στην Περιφέρεια Αττικής. Η δράση χρηματοδοτήθηκε από το ΠΕΠ Αττικής και ολοκληρώθηκε πριν λίγους μήνες με συνολική δαπάνη ακριβώς στα 3 εκατ. Ευρώ όπως είχε εκτιμήσει η μελέτη, βάσει των διαθέσιμων δεδομένων. Επιπλέον, η μελέτη τεκμηρίωσε και πρότεινε μια σειρά από δράσεις που υιοθετήθηκαν και δρομολογούνται από διάφορους φορείς, μεταξύ αυτών - το Τεχνικό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Αττικής 2020. Το επίτευγμα αυτό της μελέτης βραβεύτηκε ως βέλτιστη πρακτική το 2019 από την Ελληνική Εταιρία Αξιολόγησης.

Τέλος, ένα ακόμα εύρημα της Μελέτης ήταν το έλλειμα που υπάρχει στην ελληνική Πολιτεία για την διοίκηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάκαμψης περιοχών, που πλήττονται σοβαρά από καταστροφή. Στο βάθος αυτού του κενού υπάρχει η κατάτμηση των αρμοδιοτήτων διαχείρισης της ανάπτυξης, αλλά και η εσφαλμένη παραδοχή ότι μετά την πρώτη αντίδραση, οι περιοχές αυτές μπορούν να αντιμετωπίζονται όπως κάθε άλλη περιοχή με αναπτυξιακή υστέρηση. Η μελέτη πρότεινε δυο διαφορετικά σενάρια οργανωτικού σχήματος για την «γεφύρωση» του κενού και την αντιμετώπιση αυτής και κάθε άλλης περίπτωσης στο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Στρατηγικό Σχέδιο Δήμου Μαραθώνα 2018, Απρίλης 2018, ΑΔΑ ΩΚΨΩΛΜ-ΝΧΥ

Μελέτη «ΑΝΤΙΔΙΑΒΡΩΤΙΚΑ – ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΔΗΜΩΝ ΡΑΦΗΝΑΣ–ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ ΥΠΟΕΡΓΟ: ΑΝΤΙΔΙΑΒΡΩΤΙΚΑ ΦΥΤΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΕ ΚΑΜΕΝΕΣ ΛΕΚΑΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΥΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΤΑΟΥ ΠΕΝΤΕΛΗΣ», Νοέμβριος 2018, ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΑΣΩΝ & ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

Έκθεση της Ανεξάρτητης Επιτροπής που έχει συσταθεί με την Πρωθυπουργική Απόφαση Υ60 (ΦΕΚ 3937/Β/2018) για την ανάλυση των υποκείμενων αιτιών και τη διερεύνηση των προοπτικών διαχείρισης των μελλοντικών πυρκαγιών δασών και υπαίθρου στην Ελλάδα, Αθήνα Ιαν. 2019

«Χωροταξικός Σχεδιασμός του Δήμου Μαραθώνα», Ανθίμου Ε, Μαρκαντάση Α. , ΕΜΠ, 2011

Προοπτικές αγροτουριστικής ανάπτυξης. Η περίπτωση του Μαραθώνα.», Σαρατσής Ε., Τζώρτσης Α., Τσιλιγιάννης Α. . Επιβλέπουσα: Ε.Παναγιωτάτου, ΕΜΠ 2010

«Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ», 2010, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ: ΣΑΡΑΤΣΗΣ Ε., ΤΖΩΡΤΖΗΣ Α., ΤΣΙΛΙΓΙΑΝΝΗΣ Α.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΡΙΣΟΠΟΥΛΟΣ, Αθήνα, Φεβρουάριος 2018, «Οργάνωση και Λειτουργία Εθνικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών», Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης, Master Thesis, 2018

Τεύχος τεχνικών προδιαγραφών Μελέτης ΣΒΑΚ Δήμου Μαραθώνα, Τεχνική Υπηρεσία Δήμου, Ιούνιος 2018

Τικουδή Αιμιλία, 2016 «Οι επιδράσεις του Dark Tourism στον ντόπιο πληθυσμό σε περιοχές φυσικών καταστροφών: Η περίπτωση του Μοντσερράτ στις Δυτικές Ινδίες». Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ – ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ», ΣΤΡΑΒΟΛΑΙΜΗ ΜΑΡΙΑ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Α.Τ.Ε.Ι ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 2009

Αιτιολογική Έκθεση στην Πρόταση Νόμου «Ειδικό Πρόγραμμα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης Πυρόπληκτων Περιοχών και Δομές Διαχείρισης, Βουλή των Ελλήνων, 2008

«Post Disaster Marketing, What works? An investigation into the most effective disaster recovery marketing message», Research Report Prepared for Destination Gippsland Ltd, Dr Gabby Walters & Dr Judith Mair, December 2010

Post Disaster Marketing, What works? Research Report Prepared for Destination Gippsland Ltd, Dr Gabby Walters & Dr Judith Mair

The tsunami of 26th December 2004: the impact on tourism trends in Southeast Asia N. Blažin, M. B. Gavrilov, S. B. Marković, S. Janićević, Z. S. Milošević, T. Lukić & I. Hrnjak, Faculty of Sciences, University of Novi Sad, Serbia

SWSB Dasanayakaa* and Gayan Wedawattab, 2014 «Tsunami Disaster Recovery Experience: A Case Study on Micro, Small and Medium Scale Enterprises in Southern Sri Lanka», 4th International Conference on Building Resilience, Building Resilience 2014, Salford Quays, United kingdom

Effective Disaster Recovery. What lessons can we learn from Australia's Black Saturday Bushfires?, Price Waterhouse Coopers, 2010

Monkonkorn SRIVICHAI, Seree SUPHARATID and Fumihiko IMAMURA, 2007«Recovery Process in Thailand after the 2004 Indian Ocean Tsunami»

N. Blažin, M. B. Gavrilov, S. B. Marković, S. Janićević, Z. S. Milošević, T. Lukić & I. Hrnjak, Faculty of Sciences, University of Novi Sad, Serbia», 2014 «The tsunami of 26th December 2004: the impact on tourism trends in Southeast Asia

«Design for Government: Human-centric governance through Experiments» report drafted as a part of the Prime Minister's Office's Design for Government project, implemented by the think tanks Demos Helsinki and Avanto Helsinki, 2015

Regional Wildlife Recovery Plan, Laser Slave Lake, The Government of Alberta, Edmonton, Canada 2011

Long-Term Community Recovery Planning Process, A Self-Help Guide, December 2005, FEMA (Federal Emergency Management Agency)-USA

Πρακτικά ημερίδας «Branding – The City of Marathon» -22 Σεπτεμβρίου 2017

Αναφορές

Σημείωμα για την μισθωτή απασχόληση στο Δήμο Μαραθώνα, ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Ενημερωτικό Σημείωμα για την υφιστάμενη κατάσταση και τις προγραμματιζόμενες δράσεις του ΦΟΡΕΑ ΔΠΠ ΣΧΙΝΙΑ- ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Αποδελτίωση Νομοθεσίας αρμοδιοτήτων Πολιτικής Προστασίας

Αποδελτίωση ανακοινώσεων και δεσμεύσεων εξαγγελθέντων έργων αποκατάστασης υποδομών και ανακούφισης κατοίκων και επιχειρήσεων Δήμου Μαραθώνα

Στατιστικά πυρκαγιάς , Δ.Α.Ε.Φ.Κ.-Κ.Ε., Ραφήνα, Ιαν 2019

Αναφορά από Περιφέρεια Αττικής για τα μέτρα και τις ενταγμένες στο ΠΔΕ δράσεις ανάκαμψης του Δήμου Μαραθώνα

Αναφορά από Δήμο Μαραθώνα – πρόβλημα διοικητικής ικανότητας

Ενημερωτικό Σημείωμα – τα πλεονεκτήματα της ΟΧΕ για τον δήμο

Αναφορά δεδομένων περιβαλλοντικού προφίλ Δήμου Μαραθώνα και ιστορικού περιβαλλοντικών δράσεων (Στοιχεία της Μονάδας Τεχνικής Υποστήριξης Περιβάλλοντος της ΜΟΔ)

Διαδικτυακές πηγές

<http://www.mindigital.gr/index.php/info-crisis>

www.statistics.gr

www.marathon.gr

<https://www.thestar.com.my/travel/asia/2014/12/22/phuket-bounces-back-from-disaster/>

<https://www.rediff.com/news/report/-10-yrs-since-the-tsunami-photos-from-then--now/20141226.htm>